

Analyse og kvalificering af læremidler til danskfaget

Lektor Marie Falkesgaard Slot
Læreruddannelsen i Skårup, UCL

Hvad karakteriserer danskfagets læremidler?

- Modalitet
- Fremstillingsformer
- Offensiv brug af primær tekster
- Komplekse opgavetyper

Procesmodellen

Kontekst / Karakteristik:

- *Det umiddelbare indtryk*
- *Henvendelsesformer*

Udtryk:

- Modalitet
- Fremtrædelsesformer

Indhold:

- Fagsyn
- Metodik

Aktiviteter:

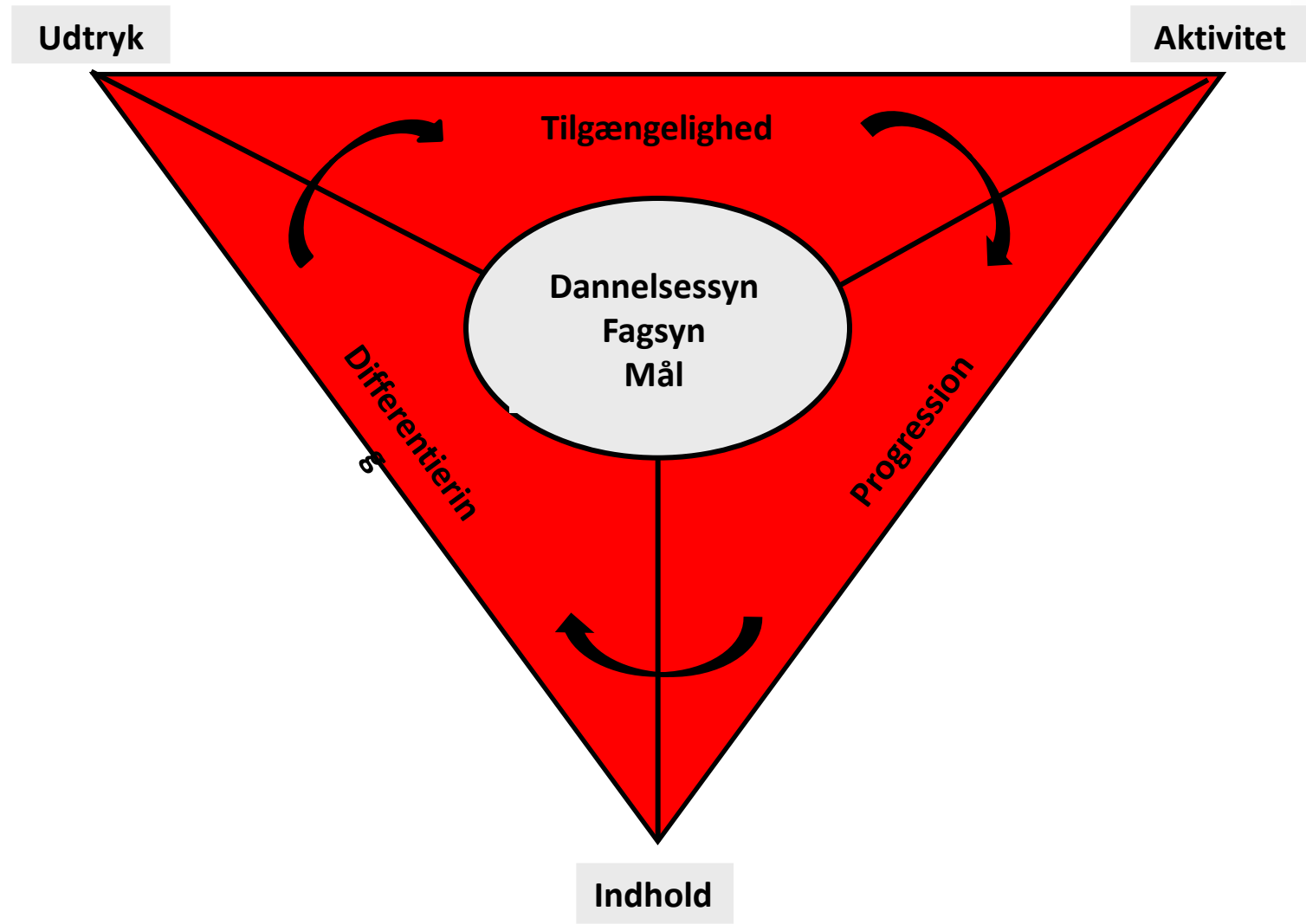
- Opgavedidaktik

Fortolkning

- Vurdering

Praksisperspektiv

- Redidaktisering

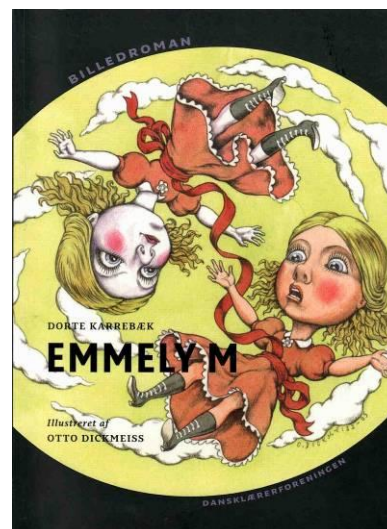

Billedromaner – Det første indtryk

Billedromanserien (2004- 2009) Div. forfattere og
illustratorer

Billedromaner i brug (2007)

Hjemmeside (red) Kari Sønsthagen (2007)

**BILLEDROMANER
I BRUG**

DANSK LÆREFORENINGENS FORLAG

Billedromanen – En ny børnelitterær genre

- Billedkultur i moderne tekster og læremidler
- Læremidlets hensigt og målgruppe
- Læreren og eleven i læremidlet

Læremidlets tilgængelighed

- Velkomponeret og bruger-venlig bog-del
- Manglende skarphed i web-delen
- Åbent og fleksibelt didaktisk design

Søg i: Hjemme 0 medlemmer 0 bog

Indkøbskurv: 0,00 DKK Sitemap

DANSK LÆRER foreningen

>> Dansk lærerforening >> Medlemskab >> Undervisning >> Kurser >> Tidsskrifter >> Bøger

>> BøgerForlag

>> 0.-2. Klasse
>> Bogens hjemmeside
>> Serier og systemer
>> Bestil til gennemsyn
>> Bestil kataloger
>> Om forlaget
>> Kontakt
>> Handelsbetingelser
>> Nyhedsbrev

Mars er for tabere

Af Lars Bukdahl. Illustreret af Morten Voigt

INDKØBSKURV

Din kurv er tom

Handelsbetingelser

VARESØGNING

Søgeord:

Titel
 Forfatter
 Emne
 ISBN-nummer

GENNEMSYN

Billy Bob Malone er elev på NASAs Hemmelige Astronautskole i New York, og han kan egentlig bedst lide hverdagen. Men en dag får eleverne på astronautskolen en tophemmelig besked fra Præsident Crat. Man skal bruge en frivillig, og Billy Bob er med ét hovedperson i en farlig mission.

Hans eneste hjælper er den noget besynderlige personage, Stumtjeneren Zoom, der ikke er spor stum, men tværtimod gentager altting tre gange.

Når Zoom kommer til orde, udvides forestillingen om, hvordan man traditionelt fortæller en historie, og bogen er i det hele taget præget af leg med ordenes betydning og lyde.

Oplev Lars Bukdahl læse op

[Mars er for tabere. Filmklip \(8 mb\)](#)

Gratis undervisningsmateriale

[Mars er for tabere. Til tosprogede elever \(360 kb\)](#)

[Mars er for tabere. Litteratursamtale \(360 kb\)](#)

Læs anmeldelser

[Mars er for tabere. Anmeldelser \(84 kb\)](#)

Mars er for tabere indgår i serien [BILLEDROMANER](#).

Traditionel og enstemmig multimodalitet

Det er i øvrigt en måde at lave illustrerede bøger på, som er fastholdt op gennem 1900-tallet, f.eks. i *Palle alene i verden*, *Mis med de blå øjne* og *Spørge-Jørgen*, og som man også finder eksempler på i dag, f.eks. i de fleste af Dansk-lærerforeningens Forlags billedromaner. Det gælder generelt, at de forskellige måder at lave illustrerede bøger på op gennem tiden ikke blot har erstattet hinanden. De gamle måder lever videre side om side med nye måder.

Hvor tekst og billede optræder på samme side, ser vi også en udvikling. Den helt dominerende måde at lave billedbøger på i 1800-tallets første to tredjedele var at placere billedet øverst på siden og teksten nedenunder. Det er en måde at gøre det på, som udvikles af forfatteren Johan Wilhelm Hey og tegneren Otto Specter i deres *50 Fabeln für Kinder* i 1833. Bogen oversættes allerede i 1834 til dansk af Christian Winther, og herefter skal den slags populære fabelsamlinger alle have præcis 50 fabler, evt. 25 (en såkaldt halv Hey), og have tekst og billede placeret på samme måde. Det gælder også det mest kendte

- Billedet **illustrerer** tekstindholdet
- Billedet hjælper med til at afkode betydningsdannelsen i læreprocessen

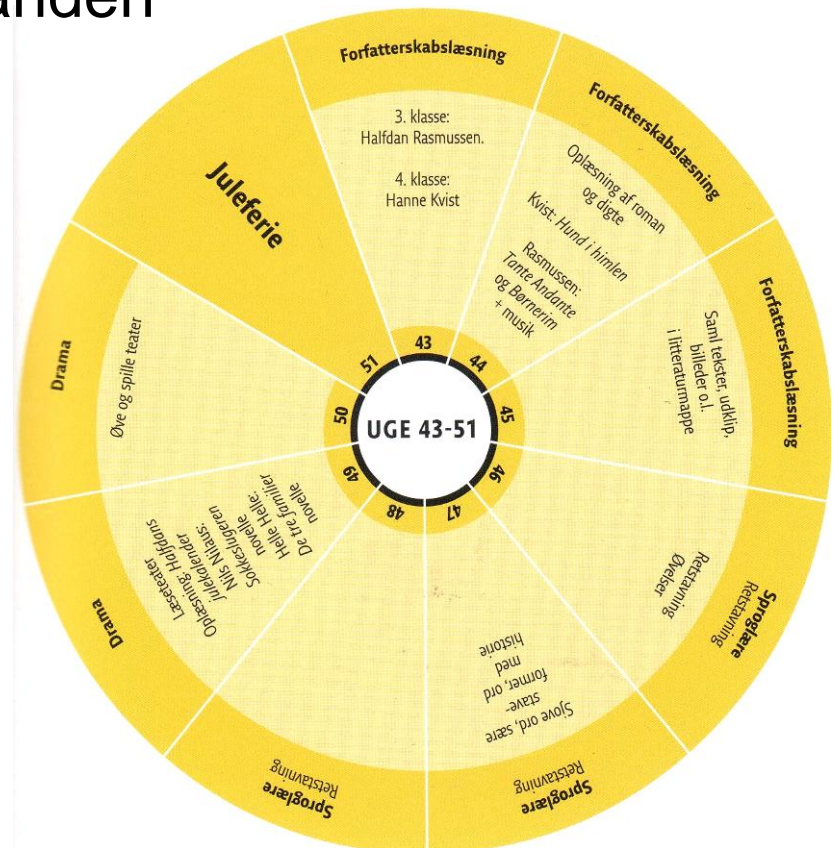

Komplementær multimodalitet

- Billede og tekst **supplerer** hinanden
- Har operativ funktion

For overblikkets skyld viser vi her to sæt årsplaner med billedromanerne sat ind i en overordnet plan underhensynstagen til de krav man kan læse for trinmålene for hhv. 4. og 6. klassetrin i den gældende undervisningsplan, Fælles Mål.

Kreativ multimodalitet

– udvidelse af fortolkningsrum mellem tekst og billede

KAPITEL 1

Der er en dreng som laver vandbomber i svømmehallen.

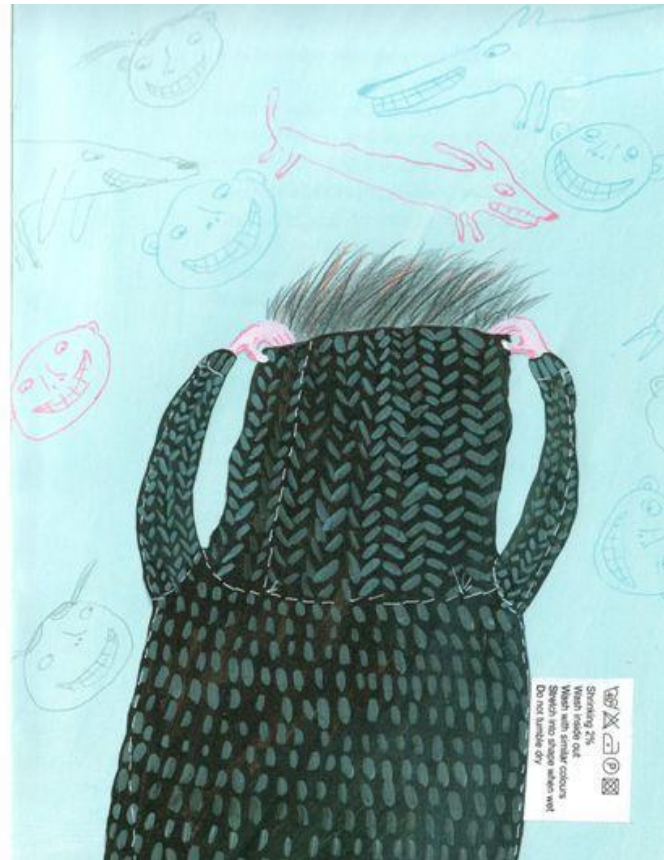
Der er en dreng som springer, ruller sig sammen i luften, rammer vandet med et plask, et **KÆMPE ENORMT GIGA P L A S K!**

Til vandbomber er det godt at man ikke er for lille og tynd.

Drengen er helt enormt god til det.

Der er en dreng som har taget sin trøje på med vrangen udad.

Der er en dreng som griner højt ad en vits. Han griner højere end alle de andre. Hvis der er nogen der griner alt for højt og længe efter, at de andre er holdt op, så er det nok ham.

Jeg er Frede (men det er ikke altid det de andre kalder mig)

Tema: Dannelse til barn

- Dannelsesromanen som forbillede
- Oplevelse og identifikation som motor
- Handlekompetent barn møder utroværdig voksen
- Form vs. indhold

Litteratur og litteraturpædagogik

- Fokus på fiktionskompetence, genrekendskab, oplevelse samt læseforståelse
- Metode: Den strukturerede litteratursamtale
- Begreber relaterer i nogen grad til *Fælles Mål*
- Almene undervisningsbegreber behandles mere sporadisk

Opgavetyper

Åbne og igangsættende spørgsmål

- Hvad fortæller illustrationen på bogens forside?
- Hvad kan titlen dække over?
- Hvad mon bogen handler om?
- Har du en yndlingsillustration?
- Hvilke situationer er illustreret?

Lukkede og videnkontrollerende spørgsmål

- Hvad er en roman?
- Hvad er en billedroman?
- Kunne historien være sket i virkeligheden?
- Hvorfor/Hvorfor ikke?

side 2-4, Undervisningsmateriale til Litteratursamtalen

Redidaktisering

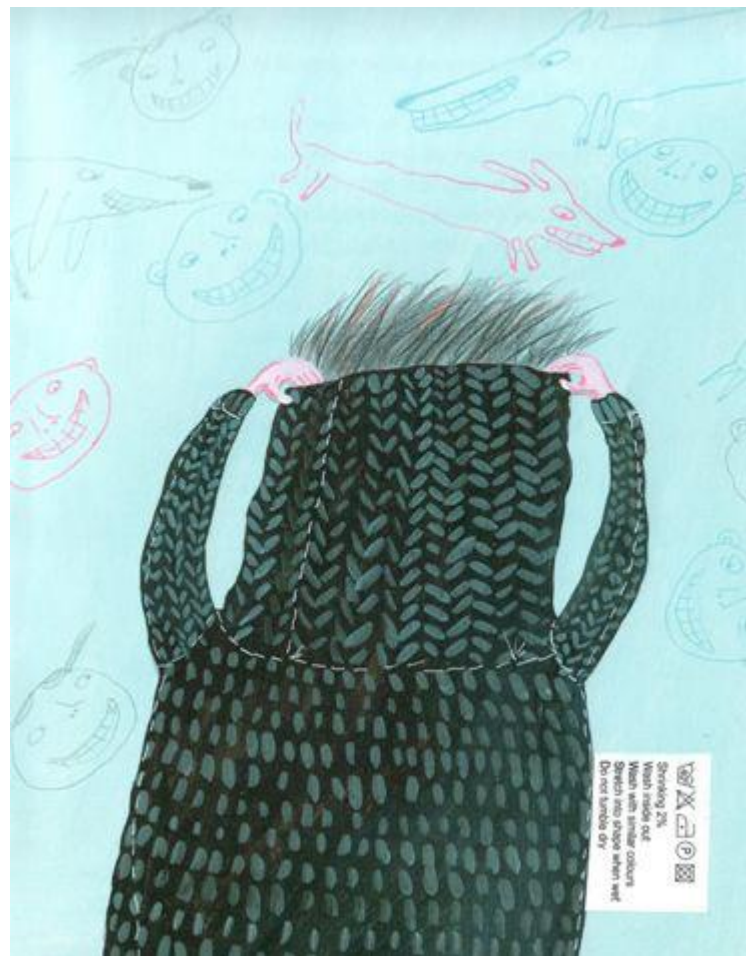
- Lærerne skal kompensere for elevens sekundære rolle i læremidlet
- Lærerne skal udbygge forholdet mellem hjemmeside, temahæfte og romaner
- Læreren skal selv indkredse differentierings- progressions- og evalueringmuligheder

Jeg er Frede - i praksis

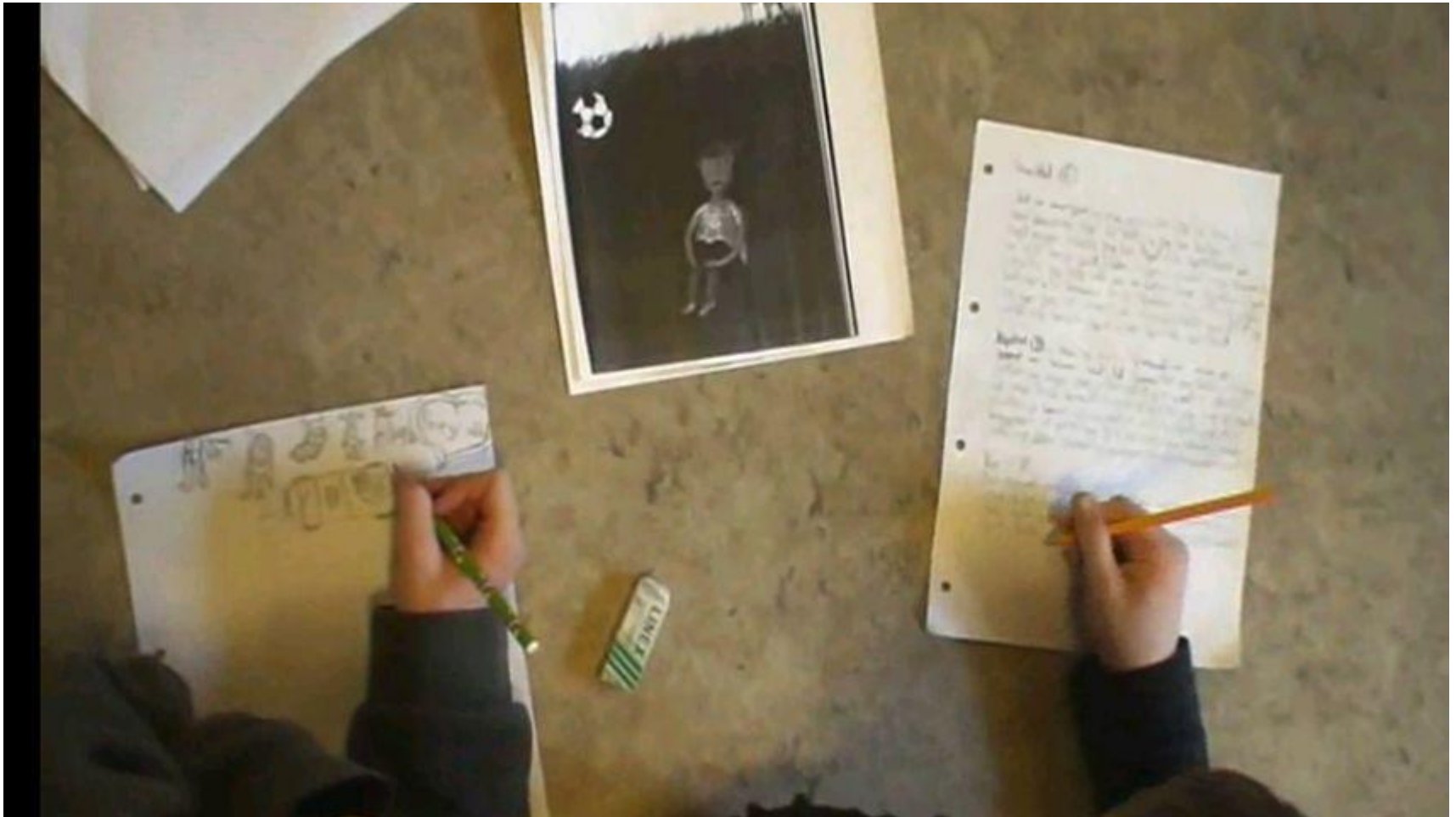
Eleven: "Jeg tror godt, jeg ved hvad det handler om.... det handler om en, der bliver mobbet! Der er nogen mennesker, der griner af ham!"

Læreren: Kunne det ikke være, fordi han gør noget sjovt?

Eleven: Nej, det tror jeg ikke, ikke på den måde, han trækker hovedet op på og folk bliver ved med det, han er på en måde alene! Det er ikke særlig rart, selv hundene griner.

En skriver og en tegner

Lærereens vurdering

”Læremidlet var lidt rodet..... jeg skulle selv stykke det sammen, der var ikke nogen struktur, men en masse indtryk, som jeg skulle have bearbejdet og sat på papir”

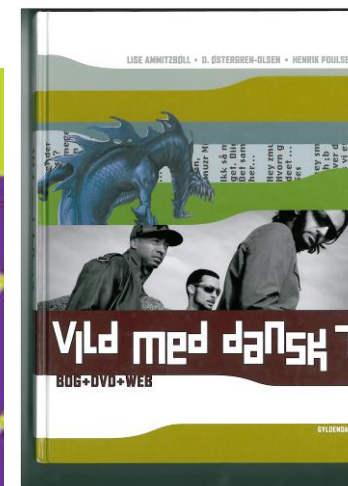
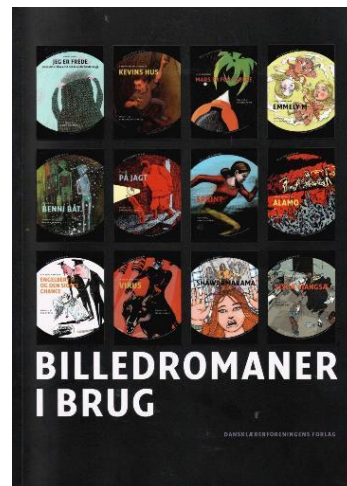
”Det er svære bøger, hvis man skal have det optimale ud af det - hvis jeg ikke havde arbejdet med digte, så havde de ikke haft en chance i forhold til det sproglige. Eleverne skal have en stor verden for at rumme genren, de skal være vant til litteratursamtalen og skal kunne sætte ord på.”

Konklusion

- **Billedromaner** er spændende og svære tekster
- **Temahæftet Billedromaner i brug** giver mulighed for både faglig og fagdidaktisk kompetenceudvikling
- **Webdelen** kan bruges i et begrænset omfang
- **Det samlede læremiddel** kræver især litteraturpædagogisk og billedlæsnings- kompetence

Fire læremidler til dansk

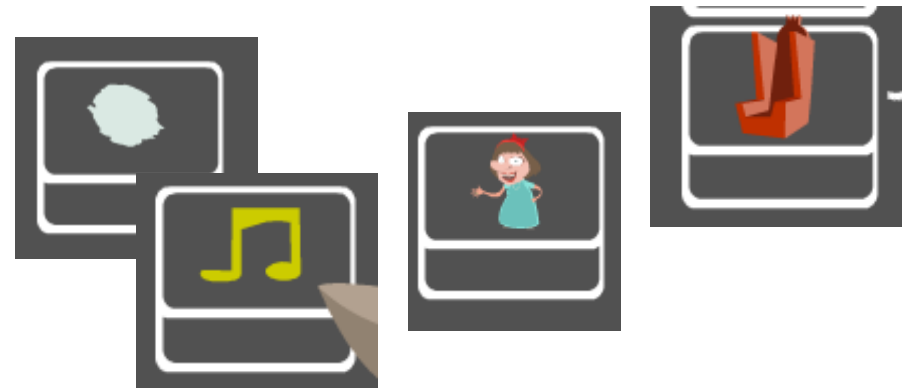
- Dansklandskabet Alinea, www.dansklandskabet.dk. (2009) Analyse: Betina Buch
- Billedromaner i brug (red) Kari Sønsthagen (2007), Analyse: Marie Slot Gyldendal, 2008 Redaktører Trine May og Susanne Arne-Hansen Analyse: Bjarne Købmand Petersen
- Fandango
- Vild med dansk 7 Lise Ammitzbøll, Dorte Olsen og Henrik Poulsen, Gyldendal 2007. Analyse: Dorte Carlsen

Digitalt didaktisk design

- Udfordring: illustrativt samspil mellem tekst, billeder og lyd
- Udfordring: at tegne entydige billeder

Litteraturarbejde i 4. kl.

- Den gode læseoplevelse vs. styret begrebsindføring
- Basisfagsdidaktik
- Den komplekse begrebsfremstilling

Den skriftlige dimension i 4. klasse

- Fokus på skriftlighed i arbejdsbøger
- Varierede, produktive og motiverende opgaver
- Men....understøttes *ikke* altid af det øvrige læremiddel
- Pseudoskriftlighed ?

Opgaverne til de store

Læs *Rødhætte*

Stil 10 spørgsmål til forhold i teksten, der undrer dig. Det kunne være spørgsmål som:
Hvor kender ulven *Rødhættes* navn fra?

Udvælg sammen med din sidekammerat jeres fem bedste spørgsmål, der fremlægges og diskuteres.

Find alle de formaninger og opdragende udsagn, du kan, i eventyret.

Diskutér om eventyret om *Rødhætte* har en opdragende funktion.

(Vild med dansk 7: 122)

- Opgaverne er fagcentrerede og varierede
- Kundskabstaksonomier er tydelige – forbindelsen til elevens erfaringsviden mindre tydelig
- Læsestrategier i forhold til teksttyper eksemplificeres ikke

Konklusion

- Markant forskel på graden af didaktisering i brede og smalle læremidler
- Ureflekteret brug af multimodale fremstillingsformer
- Inddragelse af nye medier er ofte tilfældig
- Fokus på begrebsindlæring, sproglig opkvalificering og abstraktionskompetence
- Varierede opgavetyper
- Arbejdet med skriftlighed er kompetenceorienteret
- Metodisk ensartethed
- Evaluerings-, progressions- og differentieringsformer – i et vist omfang
- Inklusion som parameter – i et vist omfang

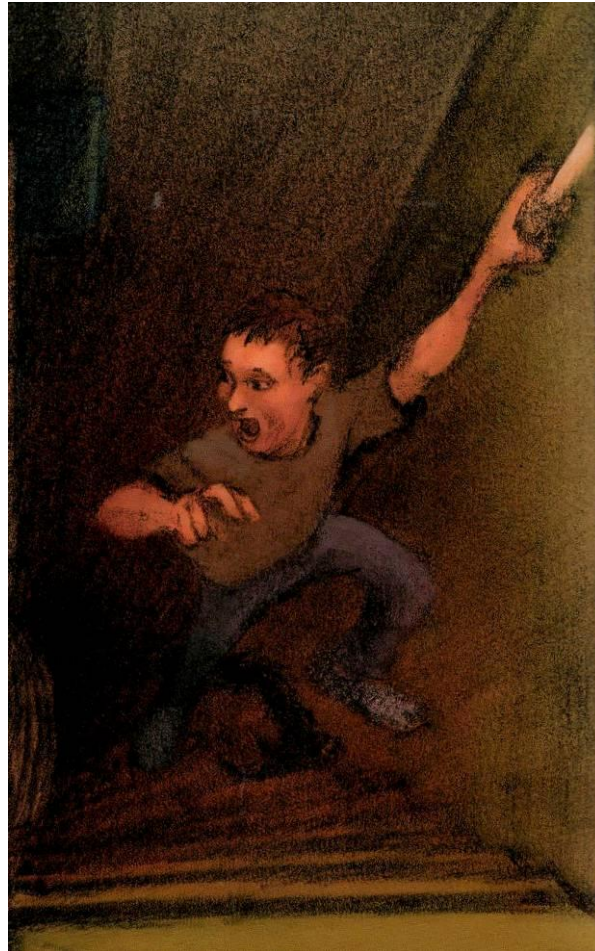

Tjek på læremidlet

- Hold fast i dit førstehåndsindtryk af læremidlet!
- Undersøg henvendelsesformer
- Undersøg modalitetsbrug og fremstillingsformer
- Undersøg relation til læreplanen og din fortolkningsmulighed i forbindelse hermed
- Hvad med læremidlets fagsyn - deler du det eller ej?
- I hvilket omfang er læremidlets fagdidaktiske refleksion tydelig?
- Hvordan er kundskabs- og opgavetaksonomier i læremidlet?
- Vurderer du, at tekstvalget er eksemplarisk og relaterbart til elevens livsverden?
- Kan du se, at faglig progression, differentiering og evaluering er en naturlig del af læremidlets design?
- Hvilke muligheder har du for at redidaktisere læremidlet?

God tur i bogkældereren!

Referencer

- *Carlsen, Dorthe og Hansen, Jens Jørgen (2009): At vurdere læremidler i dansk. Daneklærerforeningen.*
- *Hansen, Jens Jørgen (2006). Mellem didaktik og design. Om digitale læremidler i skolen. Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier. Syddansk Universitet*
- *Kvist, Hanne, & Bo, Cato Thau: Jeg er Frede (men det er ikke altid det de andre kalder mig) 2004. Daneklærerforeningen*
- *Slot, Marie Falkesgaard (2007). Elevers arbejde med læremidler i dansk i: Knudsen, Susanne V, Skjeldbred, Dagrund, Atmosbakken, Bente: Tekst i vækst – en teoretisk, pædagogisk og praktisk indføring i arbejdet med pædagogiske tekster. Novus forlag. Oslo*
- TIDSSKRIFT FOR LÆREMIDDELDIDAKTIK NR.1 OKTOBER 2008
- TIDSSKRIFT FOR LÆREMIDDELDIDAKTIK NR. 2 MAJ 2009
- <http://sites.google.com/site/mfslot/>